

MORAGAS SPÀ, Miquel de; GARITAONANDÍA, Carmelo; LÓPEZ, Bernat (eds.)
Televisión de proximidad en Europa: experiencias de descentralización en la era digital
 Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, 1999, 428 p.

Els estudis sobre la televisió han adquirit un relleu important en el panorama internacional, a causa sobretot de l'hegemonia social, política, cultural i econòmica d'aquest mitjà a la segona meitat del segle XX. Tant és així que milers de llibres, tesis doctorals i informes diversos han sortit a la llum per tal d'intentar explicar les claus d'un fenomen mediàtic central a les societats contemporànies. A Catalunya, també s'han publicat gairebé centenars d'obres sobre aquest mitjà, des de la traducció pionera del llibre del britànic Alfred Dinsdale el 1929, que donava a conèixer el naixent artefacte de la televisió mecànica.

Però no seria fins a mitjans dels anys seixanta quan es publicaren els primers llibres de caire sociològic sobre la televisió (l'emissió regular arribà al Principat el 1959), obra d'autors catalans com ara Román Gubern i Josep M. Baget Herms. Des de llavors, diferents autors del país s'han preocupat d'analitzar aquest mitjà, centrant-se en el seu paper a Catalunya o bé al conjunt de l'Estat, però pocs referits al panorama internacional.

A causa del desenvolupament i del ressò social, cultural i lingüístic assolit per

Televisió de Catalunya (amb TV3, des de 1983, i Canal 33, des de 1989), l'experiència comunicativa catalana ha esdevingut un model tingut en compte a la resta d'Espanya i fins i tot d'Europa. Però no només per la televisió autonòmica, sinó també pel grau de desenvolupament de la seva premsa, ràdio i televisió local i comarcal, que constitueix una xarxa molt atapeïda de comunicació de caire comunitari i de proximitat.

Diferents analistes, especialment al si de la Universitat Autònoma de Barcelona i, en menor mesura, d'altres institucions de recerca del país, es van interessar pel desenvolupament dels mitjans de comunicació catalans i per l'anomenat «espai català de comunicació», entre els quals caldria citar Miquel de Moragas, Josep Gifreu, Manuel Parés i Maicas, Maria Coromines, Joan M. Corbella, Luís de Carreras, Xavier Giró, Bernat López i el citat Baget Herms, entre d'altres. Tots ells, encara que des de perspectives diferents (històrica, política, econòmica, jurídica, sociològica, cultural), han intentat descriure les característiques específiques del sistema televisiu català, és a dir, d'un sistema públic caracteritzat per haver estat

posat en marxa per una institució d'autogovern (la Generalitat de Catalunya), dins d'un Estat amb una forta tradició centralista i monolingüe.

Amb raó, els estudiosos de la televisió catalana s'han erigit en capdavanters dins el marc europeu dins d'una nació sense Estat propi, però amb una forta identitat. D'aquesta manera, va resultar natural que alguns investigadors catalans lideressin projectes paneuropeus centrats en l'estudi d'aquest model de televisió. És el cas del professor Moragas, qui, com a director del Centre d'Estudis Olímpics i de l'Institut de la Comunicació (tots dos de la UAB), es va convertir en pioner de recerques de caire internacional a partir de l'experiència catalana.

D'aquesta manera, juntament amb el professor Carmelo Garitaonandia, de la Universitat del País Basc, van posar en marxa a començaments dels anys noranta una xarxa internacional dedicada a l'estudi de la televisió a les diferents regions europees. Com a resultat de diversos anys de treball, l'equip format primerament per investigadors dels dotze Estats membres de l'antiga Comunitat Econòmica Europea va publicar un primer informe en anglès titulat *Descentralization in the Global Era* (Londres, 1995), que va tenir una traducció al català, encara que parcial, publicada al número 17 de la revista *Anàlisi* (1994).

L'equip va continuar aprofundint la seva tasca i, a la segona meitat de la dècada, es va posar a actualitzar l'estudi i a ampliar-lo als quinze membres de la vigent Unió Europea. Com a resultat d'una tasca difícil de precisió i coordinació (que va comptar amb l'ajut del jove professor Bernat López), s'acaba de publicar una nova versió, corregida i augmentada, titulada *Televisión de proximidad en Europa* (1999), que també comptarà amb una edició en anglès.

L'obra aquí comentada és molt meritòria, ja que resulta difícil coordinar un equip internacional compost per investi-

gadors de quinze Estats diferents del continent europeu, amb diverses llengües i concepcions dels models televisius. Per aquesta raó, que des de Catalunya s'hagi dirigit una obra tan ambiciosa no és gaire freqüent entre nosaltres. Els investigadors catalans participen en general poc en projectes de recerca de caire internacional, i menys encara, els lideren i arriben a bon port.

Lògicament, el model televisiu català no és homologable al d'altres regions europees, ja que els diferents Estats membres de la UE són força diferents: n'hi ha de grans i de petits, unitaris i federals, monolingües i plurilingües, més o menys descentralitzats. Per aquesta raó, és important que des de Catalunya s'hagi coordinat una recerca d'aquest tipus, que la converteixen automàticament en una de les més importants fetes mai al Principat en el camp de la comunicació social des d'un punt de vista acadèmic, i poc freqüent en altres àmbits de les ciències socials i humanitats.

A més de l' aclaridor text introductori de Moragas, Garitaonandia i López sobre la «televisió de proximitat a l'era global», en el qual es fa una anàlisi transversal sobre els diferents models d'implantació d'aquest mitjà a les regions del continent, es presenta la situació dels quinze Estats europeus (signats per investigadors de prestigi als països respectius), amb dades sobre el marc polític i legal, el paper de les regions, el marc específic de la televisió, la televisió de proximitat i la democràcia, el tipus de programació, la televisió local i comunitària, els nous problemes i les perspectives de futur.

El gènere de programació més estès és, sens dubte, l'informatiu, ja que apropa els ciutadans a tots aquells esdeveniments de proximitat que l'afecten més directament i que, per tant, l'interessen. Però els darrers anys, cada vegada més, són altres tipus, com ara els programes d'investigació periodística, les tertúlies, els *talk shows*, els magazines d'actualitat i la ficció, els

programes que més atreuen els públics que sintonitzen amb aquest tipus d'emissores, sobretot les més desenvolupades industrialment.

Dins del panorama europeu destaca de manera especial l'Estat espanyol. Després de dècades amb un sistema televisiu uniforme i monopolitzat per l'Administració central, a l'actualitat ens trobem amb un dels mercats televisius més variats i oberts del continent. En primer lloc, per l'existència de les televisions autonòmiques —que ja estan transmetent-se per satèl·lit per a tot l'Estat i per a l'estranger, i que són les més desenvolupades de les regions europees—, i d'altres models, com ara la descentralització de TVE i la més tímida de les televisions privades Antena 3 i Tele 5, i les televisions locals, tant les metropolitanes —com és el cas de BTV—, com les set-centes repartides per diferents pobles i ciutats. Altres Estats europeus es troben lluny d'aquest ric i complex panorama

espanyol, però a tot arreu es troben experiències interessants, tal com s'analitza en aquest llibre.

En definitiva, es tracta d'una obra molt important en el seu camp, fruit d'un esforç notable de coordinació i de sistematització de dades i conceptes, que mereix ser tinguda en compte, tant pels sectors acadèmics com pels professionals, polítics i econòmics. En un futur, seria bo que hi hagués obres d'aquest tipus referides a d'altres mitjans de comunicació, com ara la premsa o la ràdio, i d'altres indústries culturals i nous mitjans telemàtics. Això suposaria que la recerca en comunicació a Catalunya està arribant a un grau de maduresa que li permet ser tinguda en compte en els àmbits científics estrangers.

Daniel E. Jones

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Periodisme
i de Ciències de la Comunicació

RODRIGO ALSINA, Miquel

Comunicación intercultural

Rubí: Anthropos Editorial, 1999. 270 p.

La comunicació intercultural és un objecte d'estudi relativament recent. Tota teoria sorgeix a partir de la necessitat social de la seva existència, i no va ser fins després de la Segona Guerra Mundial que es van donar les condicions idònies per al desenvolupament dels estudis de comunicació intercultural. Com afirma el mateix autor de *Comunicación intercultural*, Miquel Rodrigo, «des d'Occident es tractava de conèixer la cultura dels diferents pobles per poder comunicar-se i fonamentalment per negociar amb ells»¹. El caràcter recent d'aquests estudis fa que

la delimitació de la comunicació intercultural sigui encara confusa i estigui, encara avui, sotmesa al debat intel·lectual.

Els orígens dels estudis de la comunicació intercultural se situen als anys vint, quan la creació de la Societat de Nacions va deixar en evidència la necessitat de comunicació entre els diversos pobles i les diverses cultures d'arreu del món. Edward T. Hall va ser el primer a emprar l'expressió *intercultural communication*, i ho va fer a la seva obra *The Silent Language*, de 1959. Durant els anys seixanta, la necessitat de la comunicació intercultural

1. RODRIGO, Miquel (1996), «Els estudis de comunicació intercultural», *dCIDOB*, 56 («La interculturalitat»), juny-juliol, Barcelona: Cidob Edicions, p. 10-12.